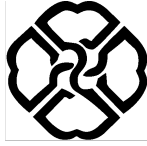

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه کردستان
دانشکده منابع طبیعی
گروه جنگلداری

عنوان:

بررسی اقتصادی محصولات غیر چوبی جنگل‌های زاگرس شمالی
(مطالعه موردی بخش ۲ جنگل آرموده شهرستان بانه)

پژوهشگر:

هانیه احمدی لشکناری

اساتید راهنما:

دکتر حامد قادرزاده

دکتر لقمان قهرمانی

استاد مشاور:

مهندس اسعد مهدوی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مهندسی منابع طبیعی گرایش جنگلداری

خرداد ماه ۱۳۸۸

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات،

ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع

این پایان نامه متعلق به دانشگاه کردستان است.

*** تعهد نامه ***

اینجانب هانیه احمدی لشکناری دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مهندسی منابع طبیعی گرایش جنگلداری دانشگاه کردستان، دانشکده منابع طبیعی گروه جنگلداری تعهد می نمایم که محتوای این پایان نامه نتیجه تلاش و تحقیقات خود بوده و از جایی کپی برداری نشده و به پایان رسانیدن آن نتیجه تلاش و مطالعات مستمر اینجانب و راهنمایی و مشاوره اساتید بوده است.

با تقدیم احترام

هانیه احمدی لشکناری

۱۳۸۸/۳/۵

تقدیم به مردم پاک و صمیمی استان کردستان به خصوص جنگل نشینان شریف شهرستان بانه

قدردانی و سپاس

- * خداوند مهربان را که تمامی لحظات سخت و دشوار زندگی را برایم شیرین ساخت و همیشه در کنارم بود و حضورش را هر دم در وجودم یاد آور می نمود.
- * خانواده عزیزم که همیشه باعث دلگرمی و آرامشم بودند و زحماتشان جبران ناشدنیست.
- * استاد مهربانم دکتر حامد قادرزاده که همچون پدري دلسوز در کنارم و یاورم بود.
- * استاد ارجمندم دکتر لقمان قهرمانی که از هیچ کمکی در پیشبرد این تحقیق بر من دریغ نکردند.
- * اساتید محترم گروه جنگلداری، آقایان دکتر وحید حسینی، دکتر نقی شعبانیان، دکتر هدایت غضنفری و
- * سرکار خانم دکتر مهتاب پیرباوقار که با تلاش های پیگیر خود، در طول دوره تحصیل همراهیم کردند.

دانشگاه کردستان
دانشکده منابع طبیعی
گروه جنگلداری

عنوان پایان نامه: "بررسی اقتصادی محصولات غیر چوبی جنگل های زاگرس شمالی"

(مطالعه موردی: بخش ۲ جنگل آرمرده شهرستان پانده)

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته: جنگلداری گرایش:

نام نویسنده:

هانیه احمدی لشکناری

در تاریخ ۸۸/۳/۵ پایان نامه مربوطه توسط کمیته تخصصی و هیات داوران زیر با نمره مورد بررسی و تصویب

نهایی قرار گرفت.

اساتید	نام و نام خانوادگی	با مرتبه علمی	امضاء
۱. راهنمای ۱	دکتر حامد قادرزاده	استادیار	
۲. راهنمای ۲	دکتر لقمان قهرمانی	استادیار	
۳. مشاور	مهندس اسعد مهدوی	مربی	
۴. داور خارجی	دکتر محمود حاج رحیمی	استادیار	
۵. داور داخلی	دکتر هدایت غضنفری	استادیار	
۶. مدیر گروه	دکتر وحید حسینی	استادیار	
۷. نماینده تحصیلات تکمیلی دانشگاه	دکتر وحید حسینی	استادیار	

دکتر برزان بهرامی کمانگر

معاون پژوهشی و نماینده تحصیلات تکمیلی

دانشکده منابع طبیعی

امضاء و مهر گروه و دانشکده

چکیده

مطالعه‌ی حاضر به منظور بررسی اقتصادی محصولات غیرچوبی جنگل بخش ۲ حوزه‌ی آرمرده شهرستان بانه انجام شد. روش تحقیق، میدانی و از روش تمام‌شماری (سرشماری) برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد. داده‌ها در سال زراعی ۸۷-۱۳۸۶ جمع‌آوری گردید. تعداد کل کخ‌های بررسی شده بالغ بر ۱۰ کخ و ۴۴ خانوار می‌باشد. عمده محصولات غیرچوبی منطقه مورد بررسی عبارتند از: گه‌لا، علوفه پای جنگل، چوب سوخت، گزو، مازو و شیره سقز. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد، از مجموع ۱۵۵۷۰۰۰ هزارریال، درآمد یکساله‌ی ۴۴ خانوار تحت بررسی، ۵۷/۹ درصد به محصولات غیر چوبی جنگل و ۴۲/۱ درصد باقی‌مانده به سایر فعالیت‌های رایج مانند دامداری، کشاورزی و غیره تعلق دارد. مطالعات نشان داد، سهم درآمد هر خانوار از محل محصولات غیرچوبی جنگل، به‌طور متوسط بالغ بر ۳۵۳۸۶ هزار ریال و سرانه‌ی هر نفر معادل ۵۱۲۱ هزار ریال است. به عبارت دیگر درآمد ماهیانه یک خانوار بالغ بر ۲۹۴۸ هزار ریال، معادل ۲۹۴۸۰۰ تومان می‌گردد. با بررسی وضعیت بازار فروش محصولات غیر چوبی جنگل مشخص گردید، این محصولات از بازار مناسبی برخوردار نمی‌باشند.

واژه‌های کلیدی: محصولات غیرچوبی جنگل، شهرستان بانه، گزو، مازو، شیره سقز، گه‌لا.

هشت
فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه و کلیات
	فصل اول: (پیشینه تحقیق)
۶	۱-۱- منابع داخلی
۷	۲-۱- منابع خارجی
	فصل دوم: (مواد و روش‌ها)
۱۳	۱-۲- منطقه مورد مطالعه
۱۳	۱-۱-۲- کلیاتی در مورد منطقه
۱۴	۲-۱-۲- معرفی بخش آلوت
۱۴	۳-۱-۲- مطالعات اجتماعی-اقتصادی
۱۵	۴-۱-۲- وضعیت آب و هوا و اقلیم منطقه
۱۵	۵-۱-۲- جمعیت‌شناسی منطقه
۱۶	۶-۱-۲- وضعیت رویشگاه و پوشش جنگل منطقه
۱۷	۲-۲- روش انجام تحقیق
۱۷	۱-۲-۲- مراحل اجرایی تحقیق
۱۷	۲-۲-۲- روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۱۷	۳-۲-۲- جامعه آماری
۱۷	۴-۲-۲- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
	فصل سوم: (نتایج)
۱۸	مقدمه
۱۹	۱-۳- جداول و نمودارهای توزیع فراوانی ویژگی‌های عمومی واحدهای تحت بررسی

- ۱۹-۱-۳- توزیع فراوانی خانوارهای موجود در هر کخ در بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
- ۲۰-۱-۳- توزیع فراوانی فاصله‌ی جاده‌های ارتباطی روستاهای جنگلی بخش ۲ حوزه آرمرده، تا مرکز شهر بانه
- ۲۱-۱-۳- وضعیت جاده‌های ارتباطی کخ‌های نمونه
- ۲۳-۱-۳- توزیع فراوانی سن پاسخگو در خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
- ۲۳-۱-۳- توزیع فراوانی جنسیت افراد سرپرست خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ شهرستان بانه
- ۲۴-۱-۳- توزیع فراوانی تعداد کل افراد خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
- ۲۵-۱-۳- توزیع فراوانی جمعیت خانوار کخ‌های تحت بررسی به تفکیک جنسیت در هر کخ
- ۲۵-۱-۳- توزیع فراوانی نوع خانواده‌های روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
- ۲۶-۱-۳- توزیع فراوانی میزان سطح تحصیلات خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
- ۲۷-۱-۳- توزیع فراوانی سابقه کار در بخش جنگل خانوارهای روستایی بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
- ۲۸-۱-۳- توزیع فراوانی وضعیت تأهل افراد مصاحبه شده در منطقه مورد مطالعه
- ۲۸-۱-۳- توزیع فراوانی مساحت گلاجار در اختیار خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
- ۲۹-۱-۳- توزیع فراوانی منبع درآمد اصلی خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ شهرستان بانه
- ۳۰-۱-۳- توزیع فراوانی وضعیت سکونت روستاییان جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده در شهرستان بانه
- ۳۰-۱-۳- توزیع فراوانی استفاده از محصولات غیرچوبی جنگل
- ۳۱-۱-۳- توزیع فراوانی کل دام‌های خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
- ۳۱-۱-۳- توزیع فراوانی دام‌های موجود در کخ‌های بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه به تفکیک نوع دام
- ۳۲-۱-۳- توزیع فراوانی ترکیب دام‌های موجود در کل کخ‌های بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه

- ۳-۱-۱۹- توزیع فراوانی میزان استفاده سالیانه از چوب سوخت جنگل (تریلی)، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۳
- ۳-۱-۲۰- توزیع فراوانی ارزش سالیانه چوب سوخت برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۴
- ۳-۱-۲۱- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه گزو از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۵
- ۳-۱-۲۲- توزیع فراوانی ارزش سالیانه گزو برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۵
- ۳-۱-۲۳- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه مازو از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۶
- ۳-۱-۲۴- توزیع فراوانی ارزش سالیانه مازو برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۷
- ۳-۱-۲۵- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه گه‌لا از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۸
- ۳-۱-۲۶- توزیع فراوانی ارزش سالیانه گه‌لا برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۹
- ۳-۱-۲۷- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه سقز از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۴۰
- ۳-۱-۲۸- توزیع فراوانی ارزش سالیانه سقز برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۴۱
- ۳-۱-۲۹- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه علوفه از جنگل توسط کخ‌های تحت بررسی ۴۲
- ۳-۱-۳۰- توزیع فراوانی ارزش سالیانه علوفه برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۴۲
- ۳-۱-۳۱- توزیع فراوانی فعالیت زنان و مردان در جمع‌آوری محصولات غیرچوبی جنگل ۴۳
- ۳-۱-۳۲- توزیع فراوانی سهم فعالیت دامداری در درآمد کل سالیانه خانوار در کخ‌های تحت بررسی ۴۳
- ۳-۱-۳۳- توزیع فراوانی سهم فعالیت زراعت در درآمد کل سالیانه خانوار در کخ‌های تحت بررسی ۴۴
- ۳-۱-۳۴- توزیع فراوانی سهم فعالیت باغداری در درآمد کل سالیانه خانوار ۴۴
- ۳-۱-۳۵- توزیع فراوانی سهم فعالیت زنبورداری در درآمد کل سالیانه خانوار در واحدهای تحت بررسی ۴۵
- ۳-۱-۳۶- توزیع فراوانی سهم فعالیت کارگری در درآمد کل سالیانه خانوار در واحدهای تحت بررسی ۴۵
- ۳-۱-۳۷- توزیع فراوانی سهم فعالیت صنعتگری در درآمد کل سالیانه خانوار در واحدهای تحت بررسی ۴۶
- ۳-۲- وضعیت اجتماعی و اقتصادی خانوارهای نمونه ۴۶

۴۷	۳-۳- وضعیت اقتصادی عمده محصولات غیر چوبی منطقه مورد مطالعه
۴۷	۳-۳-۱- ارزش اقتصادی گزو
۴۷	۳-۳-۲- ارزش اقتصادی مازو
۴۷	۳-۳-۳- ارزش اقتصادی گهلا
۴۸	۳-۳-۴- ارزش اقتصادی شیرهی سقز
۴۸	۳-۳-۵- ارزش اقتصادی چوب سوخت
۴۸	۳-۳-۶- ارزش اقتصادی علوفه برداشت شده از جنگل منطقه تحت بررسی
۴۹	۳-۴- سهم محصولات غیر چوبی در درآمد خانوار
۵۰	۳-۵- وضعیت فروش و بازاریابی محصولات غیر چوبی جنگل

فصل چهارم: (بحث و نتیجه گیری)

۵۱	بحث و نتیجه گیری
۵۶	پیشنهادات
۵۸	فهرست منابع

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۳- توزیع فراوانی خانوارهای موجود در هر کخ در بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۱۹
جدول ۲-۳- توزیع فراوانی فاصله‌ی جاده‌های ارتباطی روستاهای جنگلی بخش ۲ حوزه آرمرده، تا مرکز شهر بانه	۲۰
جدول ۳-۳- مشخصات جاده‌های ارتباطی روستاهای جنگلی بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۲۱
جدول ۴-۳- توزیع فراوانی سن پاسخگو در خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۲۳
جدول ۵-۳- توزیع فراوانی جنسیت افراد سرپرست خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۲۴
جدول ۶-۳- توزیع فراوانی تعداد کل افراد خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۲۴
جدول ۷-۳- توزیع فراوانی افراد خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه به تفکیک جنسیت	۲۵
جدول ۸-۳- توزیع فراوانی نوع خانواده‌های روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۲۵
جدول ۹-۳- توزیع فراوانی میزان سطح تحصیلات خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۲۶
جدول ۱۰-۳- توزیع فراوانی سابقه کار در بخش جنگل خانوارهای روستایی بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۲۷
جدول ۱۱-۳- توزیع فراوانی وضعیت تأهل افراد مصاحبه شده در کخ‌های تحت بررسی	۲۸
جدول ۱۲-۳- توزیع فراوانی مساحت گلاجار در اختیار خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۲۹
جدول ۱۳-۳- توزیع فراوانی منبع درآمد اصلی خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ شهرستان بانه	۲۹
جدول ۱۴-۳- توزیع فراوانی وضعیت سکونت روستاییان جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده در شهرستان بانه	۳۰
جدول ۱۵-۳- توزیع فراوانی استفاده از محصولات غیرچوبی جنگل در میان خانوارهای تحت بررسی	۳۱
جدول ۱۶-۳- توزیع فراوانی کل دام‌های خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۳۱
جدول ۱۷-۳- توزیع فراوانی نوع دام‌های موجود در خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه	۳۲

- جدول ۳-۱۸- ترکیب دام‌های موجود در کل بخش ۲ حوزه آرم‌ده شهرستان بانه به تفکیک گونه ۳۲
- جدول ۳-۱۹- توزیع فراوانی میزان استفاده سالیانه از چوب سوخت جنگل (تریلی)، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۳
- جدول ۳-۲۰- توزیع فراوانی ارزش سالیانه چوب سوخت برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۴
- جدول ۳-۲۱- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه گزو از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۵
- جدول ۳-۲۲- توزیع فراوانی ارزش سالیانه گزو برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۶
- جدول ۳-۲۳- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه مازو از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۷
- جدول ۳-۲۴- توزیع فراوانی ارزش سالیانه مازو برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۸
- جدول ۳-۲۵- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه گه‌لا از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۹
- جدول ۳-۲۶- توزیع فراوانی ارزش سالیانه گه‌لا برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۳۹
- جدول ۳-۲۷- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه محصول سقز از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۴۰
- جدول ۳-۲۸- توزیع فراوانی ارزش سالیانه محصول سقز برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۴۱
- جدول ۳-۲۹- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه علوفه از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۴۲
- جدول ۳-۳۰- توزیع فراوانی ارزش سالیانه علوفه برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی ۴۳
- جدول ۳-۳۱- توزیع فراوانی فعالیت زنان و مردان در جمع‌آوری محصولات غیرچوبی جنگل در کخ‌های تحت بررسی ۴۳
- جدول ۳-۳۲- توزیع فراوانی سهم فعالیت دامداری در درآمد کل سالیانه خانوار در کخ‌های تحت بررسی ۴۴
- جدول ۳-۳۳- توزیع فراوانی سهم فعالیت زراعت در درآمد کل سالیانه خانوار در واحدهای تحت بررسی ۴۴
- جدول ۳-۳۴- توزیع فراوانی سهم فعالیت باغداری در درآمد کل سالیانه خانوار در واحدهای تحت بررسی ۴۵
- جدول ۳-۳۵- توزیع فراوانی سهم فعالیت زنبورداری در درآمد کل سالیانه خانوار در واحدهای تحت بررسی ۴۵
- جدول ۳-۳۶- توزیع فراوانی سهم فعالیت کارگری در درآمد کل سالیانه خانوار در واحدهای تحت بررسی ۴۶
- جدول ۳-۳۷- توزیع فراوانی سهم فعالیت صنعتگری در درآمد کل سالیانه خانوار در واحدهای تحت بررسی ۴۶

جدول ۳-۳۸- ارزش اقتصادی سالیانه محصولات غیر چوبی خانوارهای روستایی بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه ۴۹

جدول ۳-۳۹- نحوه‌ی توزیع درآمد حاصل از جنگل و سایر فعالیت‌های جانبی ۴۹

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۱۴	شکل ۲-۱- موقعیت منطقه‌ی مورد مطالعه در استان
۲۰	شکل ۳-۱- توزیع فراوانی خانوارهای موجود در هر کخ در بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
۲۱	شکل ۳-۲- توزیع فراوانی فاصله‌ی جاده‌های ارتباطی روستاهای جنگلی بخش ۲ حوزه آرمرده، تا مرکز شهر بانه
۲۲	شکل ۳-۳- توزیع فراوانی طول جاده آسفالته کخ‌های تحت بررسی
۲۲	شکل ۳-۴- توزیع فراوانی طول جاده شوسه کخ‌های تحت بررسی
۲۲	شکل ۳-۵- توزیع فراوانی طول جاده خاکی کخ‌های تحت بررسی
۲۳	شکل ۳-۶- توزیع فراوانی سن پاسخگو در خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
۲۴	شکل ۳-۷- توزیع فراوانی جنسیت افراد سرپرست خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
۲۶	شکل ۳-۸- توزیع فراوانی نوع خانواده‌های روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
۲۷	شکل ۳-۹- توزیع فراوانی میزان سطح تحصیلات خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
۲۷	شکل ۳-۱۰- توزیع فراوانی سابقه کار در بخش جنگل خانوارهای روستایی بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه
۲۸	شکل ۳-۱۱- توزیع فراوانی وضعیت تأهل افراد مصاحبه شده در کخ‌های تحت بررسی
۳۰	شکل ۳-۱۲- توزیع فراوانی منبع درآمد اصلی خانوارهای روستایی جنگل‌نشین بخش ۲ شهرستان بانه
۳۳	شکل ۳-۱۳- ترکیب دام‌های موجود در کل بخش ۲ حوزه آرمرده شهرستان بانه به تفکیک گونه
۳۴	شکل ۳-۱۴- توزیع فراوانی ارزش سالیانه چوب سوخت برداشت شده از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی
۳۵	شکل ۳-۱۵- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه گزو از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی
۳۶	شکل ۳-۱۶- توزیع فراوانی ارزش سالیانه گزو برداشت شده از جنگل توسط کخ‌های تحت بررسی
۳۷	شکل ۳-۱۷- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه مازو از جنگل، توسط کخ‌های تحت بررسی

- شکل ۳-۱۸- توزیع فراوانی ارزش سالیانه مازو برداشت شده از جنگل، توسط کنخ‌های تحت بررسی ۳۸
- شکل ۳-۱۹- توزیع فراوانی ارزش سالیانه گه‌لا برداشت شده از جنگل، توسط کنخ‌های تحت بررسی ۴۰
- شکل ۳-۲۰- توزیع فراوانی میزان برداشت سالیانه محصول سقز از جنگل، توسط کنخ‌های تحت بررسی ۴۱
- شکل ۳-۲۱- توزیع فراوانی ارزش سالیانه محصول سقز برداشت شده از جنگل، توسط کنخ‌های تحت بررسی ۴۲
-

مقدمه و کلیات

حوزه رویشی زاگرس در ناحیه ایران - آناتولی و در منطقه ایران- تورانی و در اقلیم شمالی قرار دارد. این حوزه به دو بلوک شمالی و جنوبی تقسیم می‌شود. جنگل‌های غرب از نظر سطح، بزرگ‌ترین وسعت را نسبت به سایر مناطق جنگلی کشور، دارا می‌باشند، و از نظر درصد سطح جنگل به مساحت منطقه، بعد از شمال ایران، در درجه دوم اهمیت قرار دارند. طول متوسط سلسله جبال زاگرس، ۱۱۵۰ کیلومتر و عرض متوسط آن، ۷۵ کیلومتر برآورد شده است. مساحت این جنگل‌ها حدود ۵۰۰۰۰۰۰ هکتار و بارندگی متوسط آن ۸۰۰-۳۰۰ میلی‌متر می‌باشد (جزیره‌ای و ابراهیمی رستاقی، ۱۳۸۲).

بر اساس پراکنش گونه‌های بلوط، که درختان اصلی در جنگل‌های زاگرس می‌باشند، زاگرس را به دو بخش متمایز، تفکیک می‌نمایند که عبارتند از: زاگرس شمالی و زاگرس جنوبی. زاگرس شمالی رویشگاه خاص گونه مازودار (*Quercus infectoria* Oliv.) است که در قسمت‌هایی از این حوزه با گونه وی‌ول (*Quercus libani* Oliv.) یا برودار (*Quercus branti* Lindl.) یا هر دو همراه می‌شود. این بخش از زاگرس، استان‌های آذربایجان غربی، کردستان و بخشی از استان‌های کرمانشاه و لرستان را در بر می‌گیرد. اما زاگرس جنوبی، رویشگاه خاص گونه برودار (*Quercus branti* Lindl.) است، که در استان فارس تا مدار ۲۹ درجه و ۵ دقیقه (جنوب روستای دادنجان از توابع شهرستان فیروزآباد) ادامه دارد (هناره خلیانی، ۱۳۸۴).

بخشی از جنگل‌های زاگرس، که وسیع‌ترین جنگل‌های ایران هستند، در استان کردستان و به ویژه در شهرستان‌های بانه و مریوان و کامیاران، قرار دارند. این جنگل‌ها از نظر ارزش زیست محیطی، حفاظت خاک، محصولات فرعی و تأمین آب کشور، دارای اهمیت زیادی می‌باشند (فاتحی، ۱۳۸۳). لذا احیاء جنگل‌های زاگرس، امری لازم و ضروری است. ولی این مسأله، با توجه به ساختار اقتصادی جامعه‌ی جنگل‌نشین غرب کشور، که تنها به دامداری و کشاورزی وابسته است، امری مشکل و در بسیاری از

موارد، غیر ممکن شده است. این جنگل‌ها، از یک طرف، در منطقه نیمه خشک کشور و در ناحیه کوهستانی و صعب‌العبور و با شرایط جغرافیایی خاص قرار دارند، و از طرف دیگر رشد بی‌سابقه‌ی جمعیت در طی چند دهه‌ی گذشته، به همراه افزایش تعداد دام و تخریب جنگل‌ها، به منظور توسعه‌ی اراضی کشاورزی، تأمین سوخت، فقر عمومی، بیکاری آشکار و نهان و ... شرایط را برای تشدید بهره‌برداری بی‌رویه، فراهم آورده است. زندگی مردم در این مناطق، نسبت به سایر نقاط کشور، پیچیده‌تر و سخت‌تر است و نبودن عرصه‌های کار و تولید، مردم را در عقب‌ماندگی خاصی نگه‌داشته است. بنابراین روستاییان جنگل‌نشین، ناچارند برای رفع نیازهای خود با طبیعت سخت و خشن، دست و پنجه نرم کنند تا معاش اندک خود را با تلاشی بیش از حد، فراهم نمایند (فتاحی و همکاران، ۱۳۷۹).

با توجه به اهمیت و ارزش اقتصادی استفاده از محصولات غیرچوبی جنگل، بدون تردید، شناخت جایگاه این تولیدات در اقتصاد خانوارهای روستایی مجاور جنگل، اهمیت این محصولات را برای ساکنان منطقه، روشن‌تر کرده است و از آنجایی که منبع درآمد مستمری برای آنان می‌باشد، تعلق خاطری به وجود می‌آورد که در نهایت منجر به حفاظت مستمر منع تولید (جنگل‌ها) می‌گردد.

اگرچه عبارت محصولات فرعی جنگل، به تولیداتی اطلاق می‌گردد که مشتمل بر مواد و اجزاء گیاهی با منشأ بیولوژیکی به غیر از تولید چوب می‌باشند، اما نباید تصور شود که این محصولات، ارزش کمی در اقتصاد جنگل و جنگل‌نشینان و به طبع آن در اقتصاد ملی دارند (مهدوی، ۱۳۸۵).

بین ۴۰۰۰-۶۰۰۰ نوع محصول غیرچوبی جنگل، در سراسر جهان شناسایی شده است که دارای ارزش تجاری می‌باشند (Ndangalasi et al., 2007). هرچند تعداد انواع محصولات غیرچوبی جنگل‌های زاگرس به این رقم نمی‌رسد، اما این محصولات در جنگل‌های زاگرس نیز از حیث تنوع و مقدار قابل توجه هستند (جزیره‌ای و ابراهیمی رستاقی، ۱۳۸۲).

ضرورت انجام تحقیق

جنگل، علاوه بر تولید چوب، زیستگاه حیات وحش بوده و از نظر ذخیره و کنترل آب، تفریح و تفرج، کاهش دی‌اکسیدکربن و ... اهمیت دارد. محصولات غیر چوبی جنگل نیز بخش مهمی از تولیدات اکوسیستم جنگل، به شمار می‌روند (Scott et al., 2006). محصولات غیرچوبی جنگل دارای پتانسیل اقتصادی بالا و توان بهبود وضعیت رفاهی مردم در بسیاری از کشورها می‌باشند (Croitoru, 2007). اهمیت این محصولات به دلیل وابستگی اقتصادی روستاییان حاشیه جنگل به این تولیدات است (Murthy et al., 2005). این محصولات، از مؤلفه‌های بسیار مهم در امرار معاش مردم روستائین مجاور جنگل می‌باشند به طوری که چندین میلیون خانوار در سراسر جهان، برای گذران معیشت خود، به شدت به این منابع تجدید شدنی وابسته هستند (Cottray et al., 2006). برداشت محصولات غیرچوبی جنگل، در مقایسه با تولیدات چوبی، اثرات منفی کمتری بر روی اکوسیستم جنگل می‌گذارد. ضمناً تولیدات غیرچوبی جنگل، دارای این پتانسیل هستند که در مدت زمان کمتری نسبت به محصولات چوبی، درآمد

ایجاد کنند و این امکان را فراهم می‌سازند تا از منابع متنوع، سود و بهره‌ی مالی حاصل گردد (Pierce et al., 2003).

با توسعه‌ی اقتصادی - اجتماعی، به خصوص در مناطق پرجمعیت، نقش جنگل و تولیدات غیرچوبی در فعالیت و درآمد مردم بسیار برجسته شد (Janse & Ottitsch., 2003). به طوری که امروزه استفاده از محصولات غیرچوبی جنگل، از سطح تأمین نیازهای معیشتی، به بازارهای اقتصادی در سطح جهانی، ارتقاء یافته است (Trauernicht & Ticktin 2005).

مطالعه بر روی محصولات غیرچوبی جنگل و تأکید و دلیل اصلی شناساندن این محصولات، علی‌رغم ارزش و اهمیت بسیار بالای آن‌ها در پایداری جنگل، و همچنین حیات اقتصادی بهره‌برداران، نقش پنهان اقتصادی این محصولات در اقتصاد خانوارهاست، چرا که در ظاهر و به دلیل عدم تحلیل مناسب در این زمینه، ارزش این محصولات، به آن اندازه که باید، نمایان نشده تا بتوان از نظر اقتصادی، ارزش‌گذاری و سرمایه‌گذاری روی آن‌ها را قابل دفاع کرد. به دلیل عدم تشکیل بازار مناسب، درصد زیادی از این محصولات، دارای ارزش‌های پایین اقتصادی هستند و نمی‌توان آن‌ها را در سیستم اقتصادی خانوارها، وارد کرد. لذا لازم است برای پر کردن این خلاءها، در این زمینه، بررسی‌های لازم انجام شود (Willem et al., 2006). معرفی محصولات غیرچوبی جنگل و کم کردن میزان وابستگی مردم به محصولات چوبی و ترغیب آن‌ها جهت استفاده درست از تولیدات غیرچوبی جنگل، می‌تواند یکی از راه‌های مهم در جهت حفاظت از جنگل‌ها و جلوگیری از تخریب آن‌ها باشد (Gopalakrishnan et al., 2005).

عل‌رغم مطالب فوق که جملگی بر اهمیت اقتصادی محصولات غیرچوبی جنگل در دنیا دلالت دارند، آمارهای منتشره و بررسی‌های به عمل آمده در استان کردستان و حتی سایر استان‌های کشور، که از نعمت جنگل برخوردارند، حاکی از عدم توجه مناسب به این بخش می‌باشد. لذا هدف از این مطالعه یافتن پاسخ مناسب برای سؤالاتی است که در این خصوص مطرح می‌گردد.

اهداف تحقیق

هدف کلی

بررسی اقتصادی محصولات غیرچوبی جنگل‌های بخش ۲ حوزه‌ی آرموده شهرستان بانه واقع در زاگرس شمالی هدف اصلی این تحقیق می‌باشد.

اهداف جزئی

۱. شناسایی محصولات غیرچوبی جنگل منطقه مورد مطالعه.
۲. بررسی کمی و کیفی محصولات غیرچوبی جنگل منطقه مورد مطالعه.
۳. بررسی نقش محصولات غیرچوبی جنگل در اقتصاد خانوهای روستایی بخش ۲ حوزه آرموده شهرستان بانه.